

Александра Колаковић¹
Институт за политичке студије, Београд

СЕЋАЊЕМ ПРОТИВ ЗАБОРАВА: КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ И НАЦИОНАЛНИ ИДЕНТИТЕТ

(Весна Ђукић, *Памћење као оштор заборава. Крајња сјудија холихоке очувања српској културној идентитету*, Београд, Нови Сад: Факултет драмских уметности Институт за позориште, филм, радио и телевизију и Матица српска, 2022)

316.722:130.2(497.11)(049.32)
17.023.36:111.821(497.11)(049.32)
316.75(497.11)(049.32)
COBISS.SR-ID 120227081

Питање очувања културног идентитета, а посебно када је реч о српском, једно је од комплексних, важних и актуелних. Након ратова деведесетих који су утицали да значајан део српског народа остане да живи у региону и дијаспори – а у контексту изазова пред којима је Србија, имајући у виду проблем Косова и Метохије и промену међународних односа – расте и потреба за темељним проучавањем политика очувања српског културног идентитета. Ово је такође веома битно, имајући у виду и нешто више од два века стару историју српске државности, као и утицаје на чиниоце српског националног идентитета. Српско искуство у три Југославије значајно је утицало на национални идентитет као променљиву категорију, а трагичан крај југословенске државе ствара представе и о себи и *другоме*. Стога, појава књиге Весне Ђукић под називом *Памћење као оштор заборава*, у издању Факултета драмских уметности Института за позориште, филм, радио и телевизију и Матице српске, доноси академски вредну и друштвено драгоцену студију политике очувања српског културног идентитета.

Књига је, може се рећи, и наставак ранијих истраживања ауторке, а посебно монографије (*Како смо*). Студије културе памћења и политике идентитета у Србији, као и савремене културне политике, представљају вишегодишње интересовање ауторке а које је добило своју артикулацију у новој монографији. Кроз три поглавља, ауторка се бави односом

¹ kolakovicaleksandra@gmail.com

југословенског идентитета и српског културног простора, културног памћења српског народа кроз политике идентитета постјугословенских држава. Посебно је значајно у овом првом делу књиге истраживање формирања дисонантних наратива о „небеској Србији” чиме се даје једна детаљна анализа односа између политичког мита и утицаја православља на очување националног идентитета. Ауторка је разумела савремене културне политике као јавне политике засноване на културном суверенитету државе, при чему се фокусира на идеју да су оне усмерене на националном идентитету. Користећи перспективу културне политике и институционализоване културе памћења Весна Ђукић од првог рада у овој књизи трага за одговорима очувања националног идентитета и духа народа – када народ очува и када народ изгуби државу, што је српско вишевековно искуство. Стога се однос српског и југословенског идентитета на српском културном простору посматра кроз призму прошлости, садашњости и будућности. Значајно је да се већ у првом делу књиге отварају питања улоге цркве, медија, геополитичких околности и разлика у схватањима културе сећања, улоге медија, медијског активизма и контракултурног транскултурализма. Ауторка кроз анализу кључних догађаја, појава и процеса из прошлости у региону, улоге партија и елита, учачава и наглашава да је, за превладавање постојећих антагонизама на унутрашњем и спољашњем плану, решење политика плурализације идентитета.

У другом делу књиге, Весна Ђукић се бави *Српском ћирилицом* са циљем истраживања односа позоришта према политичким митовима, предрасудама и стереотипима о српском национализму. Како је простор уметности поље где снажне менталне представе остају дуготрајно присутне у свести човека, сасвим је оправдано што се ауторка определила да значајну пажњу посвети осветљавању српске историје кроз позоришне представе, али и кроз критику позоришних представа. Истраживање да ли појединци или друштвене групе могу да доносе политичке одлуке које се односе на читаво друштво кроз сферу позоришта, веома је важан приступ кроз који ауторка отвара нове хоризонте и покреће дискусију. Дилеме о заштити слободе стваралаштва и дужностима очувања наслеђа разматране су кроз емпиријско истраживање, студије случаја и архивска истраживања чиме се методолошки оправдано ауторка креће ка разумевању дуалности идентитета која се рефлектује на случај *Српске ћирилице*. Како је обележавање стогодишњице Великог рата утицало на нове рецепције овог најтрагичнијег и најславнијег периода српске историје, било је неизоставно посматрати и *Српску ћирилицу* у светлу стогодишњице

Великог рата. Ово је веома важно и са аспекта компарације сећања на Велики рат у међуратној књижевној критици и савременим позоришним критикама. Ауторка кроз овај део студија и кроз суочавање са историјским чињеницама и уметничким представама догађаја, покреће дискусију у правцу перцепције југословенства. Пишући о случају представе *Српска ѝрилоџија* у време стогодишњице Кајмакчаланске битке, ауторка се емпиријски и теоријски посветила теми о којој се дискутовало у јавности, при чему је настојала да осветли однос познавања прошлости као оквир садашњости и будућности.

Како се у Србији тек од 2012. године обележава Сретење као национални празник, а од 2021. године и Дан српског јединства, слободе и националне заставе, можемо говорити о новом периоду креирања политика сећања и националног идентитета. Ово је посебно важно, како са аспекта пост-југословенског наслеђа, појаве југоносталгије и у контексту процеса евроинтеграција. Истовремено, истраживања Весне Ђукић су подстицајна и за спознају домета тих нових настојања. У трећем делу књиге, кроз две целине посвећене култури сећања на Велику сеобу у Панчеву и подизању споменика Стефану Немањи, истражује се национални идентитет и процес патримонијализације. Државе преко културних и образовних политика, односно политика сећања, дефинишу корпус сећања, као и начине спровођења манифестација којима се обележавају датуми преломних, кључних и битних догађаја; међутим, посебно је битно спознати колико је информација о прошлости присутно у сећању нације. Проучавајући однос према сеобама (миграцијама) српског народа, ауторка се посветила истраживањима изградње и разградње градског идентитета Панчева. Феномен „структуралне амнезије“ је у средишту, али пажњу привлачи и чињеница да се посматра однос очувања националног идентитета и прихватања европске цивилизације и културе као главно српско национално питање 18. века. Светосавље као филозофија живота и погледа на свет и државу, као и на цркву је у средишту пажње овог дела књиге. Теоријски модели Асмана и Бенџамина о ауратичности уметности се укрштају када се посматра наратив о споменику Стефану Немањи. Међутим, емпиријским истраживањем које обухвата текстове о споменику објављене у електронским медијима и изјаве универзитетских професора, књига доприноси свеобухватном разумевању српских политика очувања културног идентитета, а упоредо покреће на нова промишљања духа времена, контракултуре и појмовног одређења, као и улоге науке и научника у процесима креирања јавних политика.

Знање акумулирано у културном сећању повезује прошлост са садашњошћу у оквиру које се (не)усваја, критикује, негује или трансформише. Историјско знање може да служи као идеологија нације, државе или покрета и неизоставна је компонента идентитета. Питање да ли ће научно сазнање доћи и у ком облику до грађана, прелази оквире научне заједнице, али је потребно да научници посебну пажњу посвете овим темама. Књига *Памћење као оштор* забраву вредна је пажње академске заједнице, али и ширег друштва, јер трага за одговорима – да ли и како Срби губе свест о свом идентитету и историјском наслеђу. Ово дело које изједначава памћење и стварање у контексту културе и очување националног идентитета пореди са зидањем Скадра на Бојани, посвећено је новим генерацијама и илустровано дечијим цртежима, што указује на идеју ауторке да је новим генерацијама потребан путоказ у циљу спознаје идентитета. Писана мултиперспективно и јасним стилем, књига покреће на дијалог и размишљање, трагање ка путевима инкорпорирања различитих појава и процеса кроз историју у свест о пореклу. Имајући у виду бројне дисконтинуитете у култури сећања Срба, као и настојање последњих неколико година да се кроз патримонијализацију и подизање нових споменика обнови и ојача национална кохезија и сећање, књига Весне Ђукић је драгоцен и покретачка за промишљања и креирања политика идентитета и сећања.